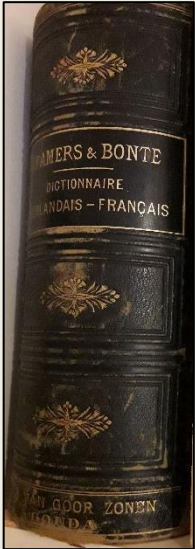

De verdwenen jongens Bonte

Hoe drie jongens uit de familie verdwenen.

In één van mijn kasten thuis staat een dik boek. Het is het Nederlands-Frans woordenboek, het Dictionnaire Néerlandais-Français, van Kramers & Bonte, uitgegeven door G.B. van Goor Zonen te Gouda, één der voorlopers van de bekende Kramers Woordenboeken.

De reden dat het boek zo prominent in mijn kast staat is dat deze uitgave uit 1884 voor een belangrijk deel het werk is van mijn oudoom **Hendrik Bonte**, de halfbroer van mijn grootvader Johann Theodorus Lemckert die in 1857 in Loosduinen geboren werd en op Halfweg overleed in 1926.

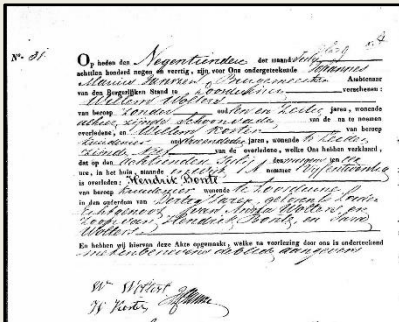
De naam Bonte is nauwelijks bekend in onze familie. Daarom zal ik proberen dit stukje familiegeschiedenis er wat uit te lichten. Het begint op ongeveer de helft van de vorige eeuw toen rond 1846 de vroedvrouw van Loosduinen Jantje Jorina Boer haar taak daar beëindigde.

Dus kwam daar in 1846 een nieuwe vroedvrouw, **Anna Wolters**, geboren in 1818 in Wassenaar. Zij kwam daar te wonen samen met haar in het zelfde jaar geboren echtgenoot **Hendrik Bonte** die een kruidenierswinkel begon of overnam op het adres A25, pal op het kruispunt van Loosduinen. De echtgenoten waren neef en nicht van elkaar. Anna zal het vak hebben geleerd van haar tante Sara Bonte(n)-Wolters, sedert 1830 vroedvrouw in Leiden, die ook haar schoonmoeder was. Het echtpaar kwam van Aarlanderveen waar Hendrik eveneens een winkel had. In zijn geboorteplaats Leiden stond Anna's echtgenoot bij hun trouwen in 1840 bekend als timmerman iets later, in 1842 was hij winkelier.

Hendriks winkelierschap, dat werd uitgeoefend als slijter in sterke drank, is niet goed afgelopen. In 1843 blijkt hij in een faillissement terechtgekomen te zijn. Mogelijk is het uitwijken naar Aarlanderveen dus een vlucht geweest om zijn schuldeisers te ontlopen.

(3381) De Crediteuren in den Boedel van den Gefailleerden **HENDRIK BONTE**, Jr., Winkelier en Slijter in Dranken, wouende te Leyden op het Levendaal, worden opgeroepen, om ingevolge art. 815 en volg. van het Wetboek van Koophandel, op Maandag den 24sten April aanstaande, des voormiddags ten *Elf* ure, te compareeren ter Vergaderkamer van de *Arrondissements-Regtbank* te Leyden, ten einde hunne schuldvordering te verifiëren, wordende de Crediteuren verzocht, hunne schuldvordering, vóór den 21sten derzelve maand, ten Kantore van den Ondergeteekende over te leggen. *De Curator in voorn. Failliss.*
F. BOOY, Fz., *Procureur.*

Toen ze in Loosduinen arriveerden (waar Anna als vroedvrouw in gemeentelijke dienst kwam) hadden ze drie kleine jongens: Hendrik Willem Frederik (1840), Willem Jacobus (1842) en Pieter Antonie (1844). De beide oudsten waren in Leiden geboren, Pieters wieg stond in Aarlanderveen. Vervolgens werden In 1846 en 1848 in Loosduinen nog twee jongens met de naam Gerard geboren. De eerste overleed als anderhalf jaar oude kleuter, de tweede als baby van enkele weken.

Op 18 juli 1849 sloeg het noodlot toe toen vader Hendrik Bonte zelf op 30 jarige leeftijd overleed, een zwangere vrouw en drie zoontjes achterlatend. Weduwe Anna beviel een paar maanden daarna van een dochtertje, Hendrica Sara die overleed in december 1849 toen ze nog maar tien dagen oud was.

Uit de verdere geschiedenis blijkt dat ondanks de droeve dood van kruidenier Bonte de winkel niettemin intact bleef. Dat zal de weduwe Anna, die inmiddels menig Loosduins kind op de wereld

had gezet, niet in haar eentje geklaard hebben. Mogelijk hebben haar vader **Willem Wolters** en haar aangetrouwde neef **Willem Koster** enige hand- en spandiensten verleend na het overlijden in 1849 van de kostwinner. Willem Wolters, op dat moment eenenzestig jaar oud, was daartoe in de gelegenheid want na de dood van zijn tweede echtgenote (Grada Petronella de Bie) was hij in november 1847 vanuit Wassenaar in Loosduinen bij zijn dochter en schoonzoon ingetrokken. Eerder (in 1829) stond hij als winkelier geregistreerd, dus zal hij enige ervaring in het winkelen hebben gehad. Het is ook niet uitgesloten dat Willem Koster, kruidenier in Leiden en als familielid bij de Bontes betrokken, in die dagen bijgesprongen heeft want direct na het sterven van Hendrik Bonte was hij het die samen met Willem Wolters dit overlijden aangaf bij de burgemeester. Hoe dan ook, de achtergeblevenen hebben zich op enig moment herpakt want het bedrijfje is blijven bestaan. Als drie jaar later **Hendrik Lemckert** aantreedt als huwelijkspartner van Anna Wolters is hij het die de teugels in handen neemt en de zaak uitbouwt. Daar was echter wel het één en ander aan vooraf gegaan.

Van Hendrik Lemckert weten we uit deze periode niet veel meer dan dat hij na zijn diensttijd arbeider in Loosduinen was. Hij doemt op uit de anonimiteit als hij in mei 1850 op dertigjarige leeftijd in Loosduinen trouwt met de negenentwintigjarige **Helena Krul**. Precies een jaar later overlijdt zij bij de geboorte van hun eerste en doodgeboren kind. Het was een jongetje. Ruim een jaar later, op 6 juni 1852, stapt hij opnieuw in de huwelijksboot, nu met de weduwe Bonte. Hun huwelijk werpt spoedig vruchten af. Anna (die in haar eerste huwelijk reeds zes keer een kind ter wereld had gebracht) schenkt op 24 februari 1853 het leven aan Sara Jacoba Lemckert. Ruim een jaar later volgt Anna Wilhelmina, in maart 1857 Johann Theodorus (onze grootvader) en een dik jaar later Jacoba op 23 april 1858. De vier kinderen werden stuk voor stuk vernoemd naar grootouders en ouders.

Wederom slaat het noodlot toe. Kennelijk als gevolg van een complicatie bij de jongste bevalling sterft ook Anna Wolters op 5 mei 1858. Ze laat een man en in totaal zeven kinderen na, drie van haar eerste man en vier van haar tweede. Ze variëren in leeftijd van achttien tot nul jaar. De twee oudste jongens wonen dan al niet meer thuis, de jongste vermoedelijk nog wel. Dit overlijden moet een grote consternatie geweest zijn. Als de pasgeboren Jacoba veertien dagen later in de Loosduinse Dorpskerk gedoopt wordt, draagt grootmoeder **Sara Willemina van den Bergh**, Hendriks moeder, het kind. Zij zal ongetwijfeld

ook nodig zijn geweest om het gezin tijdens die dagen overeind te houden. Dat zal ze nog best gekund hebben want ze was op dat moment 66 jaar oud.

Overigens zal ze zorgen genoeg gekend hebben. Haar dochter Catrien, nog geen half jaar terug op 35 jarige leeftijd overleden, had daarvoor in een periode van tien jaar tot vijfmaal toe een kind ter wereld gebracht zonder dat een echtgenoot zich daarvoor meldde. Vier van die kinderen waren al weer overleden, de jongste, Franciscus Wilhelmus, zou in 1859 op anderhalf jarige leeftijd overlijden.

Hendrik zat kennelijk niet bij de pakken neer. Reeds op 10 oktober van het zelfde jaar 1858 treedt hij, 39 jaar jong, weer in het huwelijk met **Elisabeth Westbroek**, een uit Boskoop afkomstige jonge vrouw die een maand eerder 20 jaar was geworden. Het zou een huwelijk worden dat iets meer dan vijf en twintig jaar mocht duren en waarin nog achttien kinderen zouden worden gebaard van wie er echter niet meer dan vijf volwassen werden. Van de vierentwintig kinderen die Hendrik verwekte bij drie vrouwen hebben er slechts negen een volwassen leeftijd bereikt.

Los van het feit dat er veel kindertjes zeer jong stierven, heeft dit huwelijk een gunstige keer in het leven van Hendrik gebracht. Maatschappelijk gezien boerde hij goed. De zaak in Loosduinen groeide uit tot een bedrijf dat er wezen mocht en bij elkaar 120 jaar zou bestaan. Zijn gezin was hecht en alles wijst erop dat Hendrik Lemckert van een eenvoudig arbeider uitgroeide tot een gerespecteerd inwoner van Loosduinen. In een apart opstel over zijn leven veel meer hierover. De foto toont Hendrik als zestiger.

De reden echter dat dit stukje familiehistorie uit de totaalgeschiedenis gelicht wordt zit in het feit dat een niet onbelangrijk detail van het hierboven geschetste verhaal om één of andere reden latere generaties nooit bereikt heeft. Het betreft de geschiedenis van de broers Bonte, de drie in leven gebleven kinderen van Anna Wolters uit haar eerste huwelijk.

Het blijkt dat de twee oudste jongens Hendrik en Willem (we nemen aan dat dit hun roepnamen waren) hun lagere schooltijd wel in Loosduinen doorgebracht hebben, of in ieder geval een gedeelte daarvan, maar dat zij daarna zijn opgeleid voor onderwijzer. Voor Hendrik vermeldt een bron dat dit op De Klokkenberg in Nijmegen gebeurde, een befaamd opleidingsinstituut voor onderwijzers. Van Willem wordt de opleidingsplaats niet vermeld maar gezien het feit dat ook hij onderwijzer werd zou het zo maar kunnen dat hij ook op de Klokkenberg geweest is. Uit alles blijkt dat zij hun opleiding al jong waren begonnen. Op het moment dat hun moeder stierf in mei 1858 behaalde Hendrik reeds zijn onderwijzersdiploma. Willem was weliswaar twee jaar jonger maar was een zeer ijverige leerling, dus zal hij rond die tijd ook al een eindje gevorderd zijn geweest.

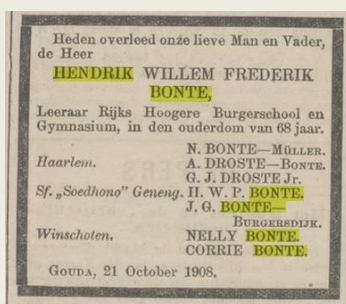
Het is dus vrijwel zeker dat de twee oudste jongens, bij het huwelijk van Hendrik en Anna twaalf en tien jaar oud, geen deel van het nieuwe gezin meer zijn gaan uitmaken. Van Pieter die toen acht jaar oud was, mogen we aannemen dat hij wél is ingebracht in het samengestelde gezin waar grootvader Willem Wolters tot zijn overlijden in 1855 waarschijnlijk ook nog betrokken is geweest. Toen echter Hendrik na Anna's overlijden in

1858 al heel snel trouwde met Elisabeth Westbroek, net twintig jaar oud, zal Pieter (inmiddels veertien) als wees niet meer opgenomen zijn geworden in het huishouden van de twee mensen met wie hij immers geen bloedband had. Het zou voor de erg jonge Elisabeth die voorlopig ieder jaar een kind zou krijgen en ook nog eens vier peutertjes van Anna Wolters moest zien groot te brengen, ook niet meegevallen zijn om een voor haar vreemde veertienjarige jongen als stiefzoon te hebben. Helaas vermeldt de geschiedenis niet hoe het precies gegaan is, maar het lijkt erop dat de drie jongens nadat ze in 1858 wees waren geworden ook letterlijk als wees hun weg hebben moeten vinden in het leven. Voor Pieter zal dat betekend hebben dat hij werd ondergebracht in een instelling.

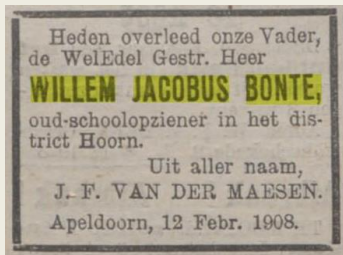
Tot op heden toe weten we niet precies hoe met Pieter gegaan is. Op een persoonskaart was hij in Loosduinen in 1870 nog niet uitgeschreven; dit zou echter best een administratieve vergissing kunnen zijn. Vast staat dat hij in Rotterdam gewoond heeft in een soort weesinstelling en in Leiden. In 1881 woont hij als meubelmaker in Leiden waar hij in 1883 sterft, nog maar 39 jaar oud.

Het sterke vermoeden bestaat dat de Lemckerts en de Bontes, om welke reden dan ook, los zijn geraakt van elkaar. Dat vermoeden wordt bevestigd door het feit dat bij geen der in de loop van de tijden voorgekomen familieaangelegenheden nog een Bonte zichtbaar aanwezig geweest is, op één uitzondering na: Als Anna Wilhelmina Hendrika Lemckert, Anna's tweede kind van Hendrik, in november 1881 in het huwelijk treedt met Cornelis van Spronsen treedt Pieter Bonte, Anna's tien jaar oudere halfbroer, op als getuige. Van de twee oudere broers wordt nooit meer iets vernomen. Over hen zijn ook geen verhalen bekend en dat is opmerkelijk omdat de twee oudste Bontes het maatschappelijk ver hebben gebracht. Wél is in de jaren daarna binnen de familie Lemckert altijd uitvoerig stil gestaan bij het huwelijk van Hendrik met Anna, maar over haar kinderen of overleden man werd nooit gesproken.

De oudste van de twee, Hendrik (Hendrik Willem Frederik Bonte (1840-1908) ontwikkelde zich zeer snel tot een breed opgeleide leraar met akten voor vier talen en wiskunde. Op 26 jarige leeftijd was hij reeds bevoegd om Franse taal en letterkunde te doceren aan de HBS en het Gymnasium in zijn woonplaats Gouda. Daarnaast vervulde hij ook nog een aantal managementsfuncties binnen het hoger onderwijs. Bekendheid genoot hij door zijn arbeid aan het bovengenoemde Kramer woordenboek, maar ook door een eveneens door Kramer uitgegeven Kunstwoordenboek en door het boek 'Parisismen' een verzameling woorden en zegswijzen van het Parijse Argot, zeg maar het 'gewone' volk van Parijs.

Broer Willem, (Willem Jacobus (1842-1908 - foto) zich op het zelfde vlak

bezighoudend, deed het iets bescheidener maar maakte ook carrière als leraar aan de HBS te Zaltbommel. Later trad hij in de functie van schoolopziener in Gelderland en Noord Holland. Vanwege een zwakke gezondheid ontving hij op 53 jarige leeftijd reeds eervol ontslag.

Ondanks de bepaald niet onbeduidende levensloop van twee van deze drie ooms heb ik mijn vader (Hendrik Lemckert (1899-1990) nooit de naam van welk van hen dan ook horen noemen. Ik vrees dat hij van hun bestaan zelfs nooit iets heeft af geweten. Om één of andere reden heeft mijn grootvader het niet noodzakelijk gevonden om veel over zijn drie halfbroers met zijn gezin te delen. Niet uitgesloten, maar dit is speculeren, is dat onze opa wat traumatische herinneringen had aan zijn vroege jeugd. Het zal heus niet meegevallen zijn om als halfwees van nog maar een jaar oud te moeten worden opgevoed door een vreemde vrouw die ook nog eens ieder jaar een kind krijgt.

Kennelijk hebben de broers Bonte, de jongste misschien uitgezonderd, zich dus niet meer met de Lemckerts bemoeid. Het zou kunnen zijn dat zij gefrustreerd zijn geweest vanwege het feit dat voor hen feitelijk geen plaats was in de beide nieuwe gezinssituaties van Hendrik Lemckert. Als je, zoals Hendrik, op je negende je vader verliest en op je twaalfde je moeder, ben je een kwetsbaar wezen. Toch zal Hendrik Lemckert zijn uiterste best hebben gedaan de situatie voor de jongens zo draaglijk mogelijk te maken. Uit alles wat we van hem weten blijkt dat hij onmiskenbaar een zeer sociaal voelend mens was met een groot hart.

Wat de werkelijke reden was waarom de Bontes kort na de dood van hun moeder in feite geen deel meer hebben uitgemaakt van het sociale leven van de Lemckerts zullen we dus waarschijnlijk nooit meer achterhalen. Er is niemand meer in leven die ons daarover iets zou kunnen vertellen. Het zou ook nog kunnen zijn dat de Bontes gewoon slordig waren in het onderhouden van hun contacten, of dat de maatschappelijke verschillen (leraar versus kleine winkelier) hen ervan af gehouden hebben om wat alerter te zijn. Het zou ook alleen maar een kwestie van tijd kunnen zijn: Toen de laatste broer Bonte stierf was onze vader nog maar negen jaar. Zijn vader heeft zijn twee jonge kinderen misschien niet willen lastig vallen met verhalen over mensen die zij toch nooit gekend hebben. In ieder geval hebben wij de broers Bonte door dit opstel voor een momentje uit de vergetelheid kunnen halen.

Henk Lemckert April 2021

De informatie voor dit artikel is voor het grootste deel verzameld met behulp van genealogische bronnen op het Internet. De levensloop van de twee oudste broers Bonte is ontleend aan het Nieuw Nederlandsch Biografisch Woordenboek.